

trebno, da nemški znajo, sicer ne zato, kakor da bi bila nemščina edini ključ do omike, ampak zato, kakor smo v začetku rekli: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“, in ker moramo okolisčine tako gledati, kakoršne so, — pa ne, kakoršnih si vošimo. —

(Dalje pril.)

Pomenki

o

slovenskem pisanju.

XXVII.

U. „Neegega dne“, „tega mesca“ — je rodivni, „neki dan“, „to jesen“ pa toživni; ali se brez razločka lahko zaznamva čas zdaj s tem zdaj z unim sklonom?

T. Beri v slovnici l. 1854!

U. Na vprašanje kedaj? kdaj? odgovarja Slovence: a) večidel z rodivnikom, p. Leta 1853; enega dné. b) s toživnikom, p. Peti dan po smerti očeta se nam je ta nesreča prigodila. c) z mestnikom, p. Končal je svoje mlado življenje v petnajstem letu.

T. Na vprašanje kdaj ali koliko časa se rabi lahko rodivni; vendar se mi toživni zdi nekako bolj domač in navaden. Nikoli še nisem slišal reči: „te noči, svojega živega dne ali svojih živih dni“.. ampak le: „to noč, svoj živi dan, svoje žive dni“ itd.

U. Ali se toživni vselej sme rabiti?

T. Kadar ima ime kak prilog pred seboj, sicer se ne more djati — (celo noč nisem spal; tisti čas je govoril; prihodnjo sredo je praznik; štiri leta nam je služil); kadar pa pred imenom ni nobenega priloga ali določila, je treba drugih predlogov (p. o, ob, v.)

U. O predlogih o in ob sva že nekaj govorila (o božiču, o veliki noči; ob dveh, ob treh; ob petkih in sabotah, itd.); v se rabi pred dnevi v tednu (v torek, v sredo) itd.

T. Tudi je v navadi s skazavnim ali mestnim v pomenu innerhalb, binnen: v dveh tednih, v treh letih se bo to doveršilo... Sploh se mi vidi, da toživni bolj na tanko in določno zaznamva čas ali dobo.

U. Ker se s tem vjema danes, ki se le tako različno

piše: dans, dons, dnes, dansi, danes, danas, — torej prosim, da mi razloži to mnogotero pisavo!

T. Ker se čas z rodivnim in toživnim sklonom da zaznamnjati, se tedaj pisanje „dans, dnes“ koj razvidi: „dans“ je toživni, „dnes“ pa rodivni. Znano ti je, da je *s* nekdanji *s*, *si*, *se* (hic, haec, hoc). Tako je jasno tudi „dansi“. Dons in dones pa se simtertje morebiti izgovarja; toda v pisanji ni posnemati.

U. Kaj mi je misliti o „danes in danas“?

T. Iz staroslovenskega *dn'* smo naredili dan, kar je nekdej pomenilo *dac*, *davek* (vectigal), koroški in štajerski Slovenci pravijo *den*; ker se *s* pritakne, se mehki polglasnik spremeni ali v *e* ali pa, kakor pri Hrovatih predostikrat, v *a* ter piše *danes* ali *danas*. Da se v slovenskem tudi sme pisati *danas*, je očitno iz *današnji*, kakor iz *dnes* — *dnešnji*. *Dans* ali *dansi* je nemški *heute* (*hiu-te* ali *tag*, *hodie* nam. *hoc die*), kakor *letos heuer* (*hiu-jar*, *hoc anno*) nam. *se leto*. Da je obojna pisava (*letas* in *letos*) dobra, se spozná iz priloga *letašnji* in *letošnji*.

U. Kaj pa, ko bi *dnes* bilo v skazavnem?

T. To skorej ni misliti, ker je sam *s* pridjan, ki se v omenjenem sklonu glasi *sem*; *e* ali *a* se obrača na lepoglasje, da sklepa oboje.

U. Ali se ne vjema s tem *letas* in *letos*, *snoči* in *snoč*?

T. To je da; *uno* (*letas*, *snoči*) je rodivni, to (*letos*, *snoč*, ali kakor Serbje imajo in mi lahko pišemo, *sinoč* kakor *dansi*, pa toživni sklon. Ravno tako se sme razlagati spomladi iz *s* in pomladi. Vendar je pred ko ne „*spomladi*, *jesen*“ nekdanji skazavni brez predloga, kakor *post.*: *časi*, *časih* itd.

XXVIII.

U. „*Na-nj*“ je ločeno kakor malo pozneje „*pred-se*“; vendar *sem* velikrat že vidil pisano „*nanj*“ „*zanj*“ itd; od kod je pač „*nj*“?

T. Zaima tretje osebe je bilo nekdej *i*, *ja*, *je* (sploh le v sklepu *iže*, *jaže*, *ježe*), rod. *jego*, *daj. jemu*, tož. *i*, *jū* ali *jo*, *je*. Ohranil se je *ta-le i* za enozložnimi predlogi po spodnjem Kranjskem, kjer se še čuje: *pred-i*, *po -i*, *za -i* itd;

vendar dobiva kakor nekdanj še tudi sedaj za predlogi po vsih sklonih *n*: po-ni, toda *i* se staplja z *n* v *nj*: po-nj, za-nj, in zavoljo blagoglasja se vdeva *e* ali *a*: pred-nj in predenj, med-nj in medenj; vanj (*v-a-nj* nam vnj) itd.

U. Kako se glasi zdaj v imenovavnem in toživnem?

T. V imen. je on, ona, ono, kar v staroslovensčini tudi ni neznano, in toživ. njega - ga, njo-jo, njega - ga - je. Tu pa tam se sliši skrajšano nja, tudi jega zlasti po Dolenskem. Prava oblika je vendar v tož. *i*, in iz te oblike *i*, ja, je so nastale druge: jega, jemu, je, jej, ji, jo, ju, jima, jih itd.

U. Sej jih toliko brez *n* govorimo in pišemo, zakaj bi ne pisali tudi jega, jemu, ker se po več krajih sliši in z nekdanjo pisavo strinja?

T. Zakaj ne! Tudi jaz sem te misli, da bi se svobodno rabilo zdaj to, zdaj uno.

U. Kako je to, da se piše tolikrat *n* v njega, njemu, njem, njim, njih... samo tudi brez predlogov?

T. Ker so mislili, da se ima izpeljevati iz *on*, ona, ono, kar je pa napačno; prava izpeljava je iz *i*, jega itd. Po tem takem so se razvile dvojne oblike, krepke in šibke (njega in ga, njemu in mu, njo in jo itd.), kakor so v osebnih zaimkih (mene in me, tebi in ti, sebe in se), in krepke se stavijo, kadar se zaima posebej hoče povzdigniti in določiti, zlasti v začetku besedi in za predlogi.

U. Pa sem že tolikrat bral pred-me, za-te, za-se?

T. *Me, te, se* je pravi toživni; mene, tebe, sebe je prav za prav rodivnega sklona. Posebno je to, da v nekdanji pisavi šibke oblike (*ga, mu, ji*) niso bile navadne.

U. Po vsem tem mi povej, kako čem pisati zaimena s predlogi, skupaj ali narazen: po-nj ali ponj, za-nj ali zanj, pred-nj ali prednj itd.?

T. Ako se piše *i* sam, se mi zdi bolje ločiti: za-i pod-i, pred-i, da ne nastane kaka dvomba (ali je zaima ali glagol); ako se piše *nj*, je pisava prosta: za-nj, pred-nj ali pa zanj, ponj, prednj ali celo predenj. Da se predlogi v drugih sklonih vselej ločijo, je prav (*do mene, k tebi, proti sebi*); v toživnem enojnem pa dostikrat predlogi naglas naše potegnejo ter se z zaimkom, kateremu celo glas spremenijo, ože sklenejo, torej se piše ali zame, nate, predse

ali za - me, na - te, pred - se, pa tudi za me, na te, pred se, ter se naglasuje ali zá me, ná se, préd se ali pa za mé, za té, pred sé. Celo napačna in nepotrebna se mi zdi pisava za njga, vanjga nam. zanj, vanj ali za njega, v njega, ker je *nj* že samo na sebi cela oblika zaimena.

U. Tako je prav!

Beršljan.

Bog je zapovedal: „Zemlja naj rodi travo, zeli in rodne drevesa!“ In zgodilo se je tako. Zemlja je bila lepo zelena, in mnogih rastlin, cvetic in cvetečih dreves je po njej kakor spomladi.

Med rastlinami je vstvaril Bog tudi beršljan, ki je človeku podoben. Kakor vse drevesa in zeli, tako tudi beršljan hrepeni na kviško proti milem nebesom, od koder dobiva svitlobo; toda sam ne more tega storiti; po kakem drevesu se mora viti in povijati, da si pomaga na kviško. Kolikor močnejša in visokega je podpora, po kateri se vije beršljan, toliko močnejši je tudi in toliko bližjeje sega proti nebesom in lepo zeleni po leti in po zimi, kakor bi imel v sebi večno življenje.

Človek je podoben beršljanu. Vstvarjen je za nebesa, kamor se obrača njegovo oko in kamor ga njegov duh vleče; toda oko se mu ne obrača in duh ga ne vleče na kviško, če nima dobre podpore kakor beršljan. — Položite malega otroka v gojzd, da ga bodo divje živali dojile, in vidili bote, če se zredi, da ne bo stal po koncu, temuč po vseh štirih bo hodil in tulil kakor divje živali; njegov duh ga bo vlekel le do ropa in hrane, do studenca zavoljo žeje i. t. d. Človeški otrok bo postal in ostal kakor žival. — Glejte pa otroka pri skerbni materi! Kmalí stopi na noge in poprimši se je, hodi z njo. Glejte, kako se njegovo oko obrača k materi in ko najde materno oko, se smehljá kakor nebeški angeljček.

Tako se vije in raste človek s človekom in se izobrazuje po duši in telesu.

Blagor mladini, ki ima pri starših in odgojiteljih krepko podporo!